

Beschermde zoogdieren
op
de Wakel
en
de Witte berken
(Lochem)

Zoon bureau voor ecologie

Colofon

Titel	Beschermde zoogdieren op de Wakel en de Witte berken (Lochem)
Opdrachtgever	mRO
Uitvoerder	Zoon buro voor ecologie
Auteur	C.P.M. Zoon
Datum	31 oktober 2011

Zoon buro voor ecologie
Balkerweg 60, 7738 PB, Witharen
tel: 0523-676.470, fax: 0523-676.311
e-mail: info@zoon-ecologie.nl

Zoon heeft meer dan 30 jaar ervaring met veldonderzoek naar flora en vegetatie in Nederland. Er is 20 jaar ervaring met faunaonderzoek in Europa en met terreinbeheer, natuurbeleid, natuurontwikkeling en het beoordelen van effecten van plannen voor bouwen, aanleg van wegen en kanalen in Nederland.

Inhoud

Inleiding	3
Aanleiding	
Ligging van het terrein	
Toets in het kader van gebiedsbescherming	
Toets in het kader van soortbescherming	
Onderzoek	
De Wakel	6
Aangetroffen vleermuizen op de Wakel	
Het belang van de Wakel voor vleermuizen	
Het plan de Wakel	
Effecten van het plan de Wakel op vleermuizen	
Effecten van het plan de Wakel op beschermde gebieden	
Conclusie de Wakel	
Ontheffingen de Wakel	
Witte berken	9
Aangetroffen beschermde soorten op de Witte berken	
Vleermuizen	
Steenmarter	
Het belang van de Witte berken voor beschermde soorten	
Vleermuizen	
Steenmarter	
Het plan de Witte berken	
Effecten van het plan de Witte berken op beschermde soorten	
Vleermuizen	
Steenmarter	
Effecten van het plan de Witte berken op beschermde gebieden	
Conclusie Witte berken	
Ontheffingen Witte berken	
Bronnen	13

Inleiding

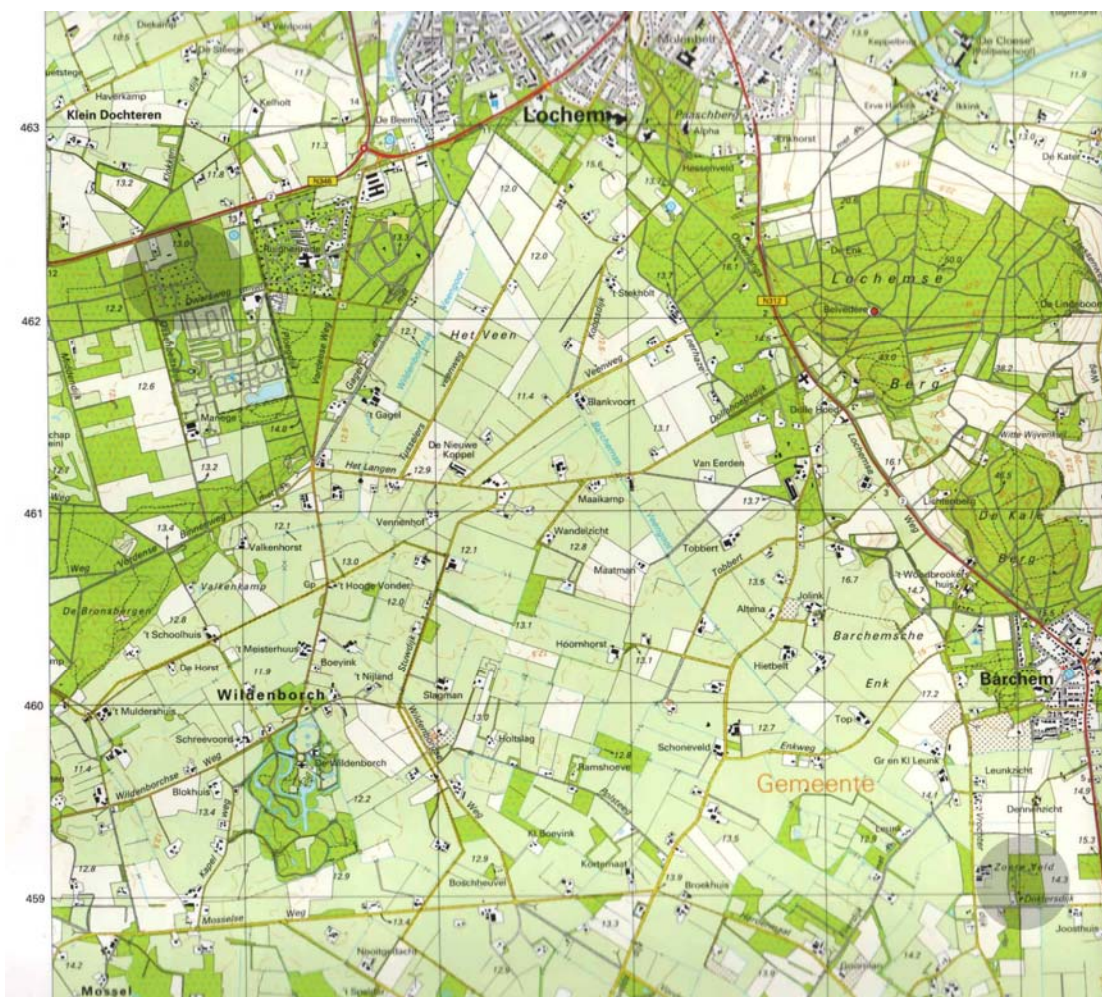
Aanleiding

In twee bosgebieden met verspreide recreatiewoningen zijn extra recreatiewoningen gepland. In 2003 en 2009 is daarom onderzoek gedaan naar de natuurwaarde van twee bosgebieden in Lochem. Daarbij zijn op de Witte berken sporen van steenmarters gevonden. Daarom is een nieuwe toets gedaan voor de steenmarter op de Witte berken.

In 2010 zijn ook enkele nachtelijk bezoeken gebracht voor vleermuizen. Een waarnemingsronde in de nazomer werd nog niet uitgevoerd.

In 2011 werd daarom een zomer en nazomer onderzoek naar vleermuizen gepland. Onderhavig rapport is een verslag van de waarnemingen in 2010 en 2011 samen. Er is ook getoetst aan de natuurwetgeving wat betreft de vleermuizen.

Ligging van de terreinen

Witte berken (linksboven) en Wakel (rechtsonder)

Toets in het kader van gebiedsbescherming

Voor ingrepen die mogelijk de wezenlijke en kenmerkende natuurwaarden van de EHS aantasten, geldt het principe "Nee-tenzij", waarvoor elke provincie in het kader van de provinciale structuurvisie een toetsingsschema opgesteld heeft. Als het plan ingrepen in de EHS omvat, dan kan het niet doorgaan, tenzij de aantasting zo gering is dat het niet significant is.

Afweging van het natuurbelang in de EHS vindt plaats in het spoor van de Ruimtelijke Ordening (bestemmingsplan). Witte berken valt onder de bescherming van de EHS. De Wakel niet.

Als het plangebied "bos in het kader van de boswet" is, dan moet verwijderd bos gecompenseerd worden. Beide terreinen vallen onder de Boswet.

Toets in het kader van soortbescherming

Bij elk plan dat ingrijpt op standplaatsen van planten of verblijfplaatsen van dieren, dient getoetst te worden wat het effect is op beschermde soorten, die met name genoemd zijn in de Flora- en Faunawet. Vleermuizen vallen in deze wet onder het zwaarste beschermingsregime (tabel 3). De steenmarter valt onder tabel 2.

Tabel 1	Algemene soorten waarvoor geen ontheffing aangevraagd hoeft te worden bij bestendig beheer of ruimtelijke ontwikkeling. Anders is wel ontheffing nodig voor verstoren of vernietigen en er geldt altijd de zorgplicht (art.2).
Tabel 2	Soorten waarvoor ontheffing aangevraagd moet worden, behalve als er gewerkt wordt volgens een door de minister goedgekeurde gedragscode, waarbij de zorgplicht blijft gelden. Ontheffing kan worden verleend als de gunstige staat van instandhouding van de soort niet in gevaar komt.
Tabel 3	Zeldzame soorten, waarvoor altijd ontheffing aangevraagd moet worden. Ontheffing wordt alleen verleend als voldaan wordt aan alle volgende criteria: én - er sprake is van een in de wet genoemd belang (hier: ruimtelijke ontwikkeling) én - er geen alternatieven zijn én - de ingreep geen afbreuk doet aan de gunstige staat van instandhouding van de soort
Maar:	Voor Habitatrichtlijnsoorten (alle vleermuizen) die alle in tabel 3 staan, is geen ontheffing bij ruimtelijke ontwikkeling mogelijk, omdat deze ontheffingsgrond niet genoemd wordt in de Europese Habitatrichtlijn.

Indien het voortbestaan op locatie van beschermde soorten planten of dieren uit tabel 2 en 3 door de ingreep negatief beïnvloed wordt, is sprake van overtreding van de Flora- en Faunawet.

De steenmarter is beschermd in tabel 2 FFW. Voor een ruimtelijke ontwikkeling geldt alleen een vrijstelling als de initiatiefnemer een door het ministerie van ELI goedgekeurde gedragscode onderschrijft. Er zijn diverse goedgekeurde gedragscodes.

Zonder gedragscode is er een ontheffing nodig voor de ingreep. De ingreep wordt getoetst op het criterium: "doet geen afbreuk aan de gunstige staat van instandhouding van de soort"

Daarvoor dient een ecologisch protocol opgesteld te worden. Dit is in feite een gedragscode voor deze unieke ingreep, waarin aangegeven wordt hoe men in dit unieke geval met deze soort omgaat.

Voor Habitatrichtlijnsoorten (tabel 3) dient het plan zo uitgevoerd te worden dat de

duurzame instandhouding van deze soorten niet bedreigd wordt. Initiatiefnemer dient aannemelijk te maken dat de functionaliteit van het gebied voor de soorten niet in gevaar komt, door middel van een activiteitenplan, dat door het ministerie van ELI goedgekeurd kan worden.

De Flora- en Faunawet geldt altijd en overal, waar beschermde soorten voorkomen. Voor zowel de Witte berken als voor de Wakel moet daarom een soortentoets uitgevoerd worden.

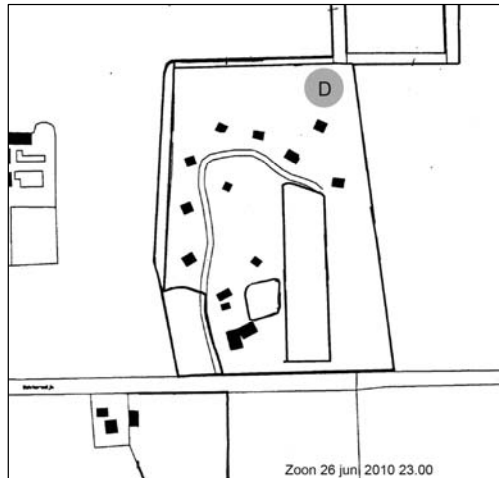
Onderzoek

In 2010 en 2011 is veldonderzoek uitgevoerd met een batdetector. Tijdens deze bezoeken werd altijd het gehele plangebied doorkruist.

Datum	weer	tijd Wakel	tijd Witte berken
2010			
26 juni	droog, 16° C	23.00 – 23/30	22.00 – 22.45
27 juni	droog 13° C	04.00 – 04.45	05.00 – 05.30
13 juli	droog na zware buien 15° C	03.00 - 03.30	01.30 - 02.30
2011			
8 juli	droog 12° C	03.30 – 04.15	04.30 – 05.30
augustus	bijna elke beschikbare dag veel regen, daarom geen onderzoek kunnen doen.		
30 september	droog, 15° C	22.00 – 23.00	23.30 – 00.30

De Wakel

Aangetroffen vleermuizen op de Wakel

Legenda

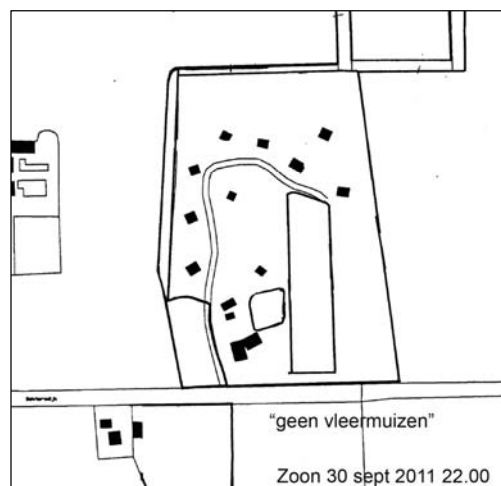
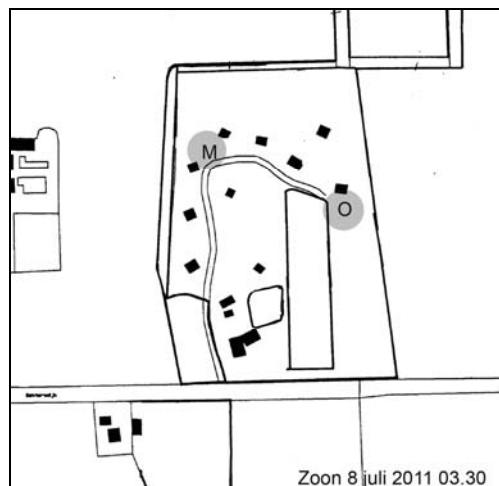
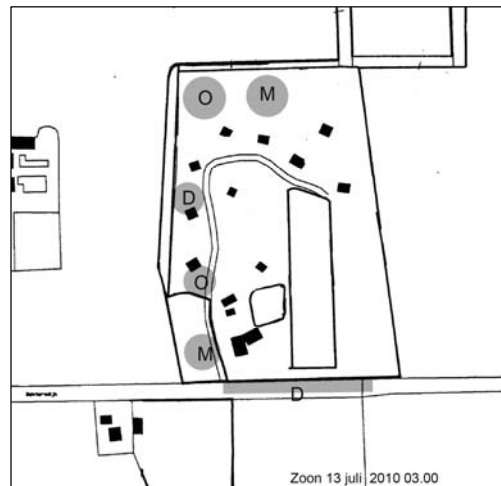
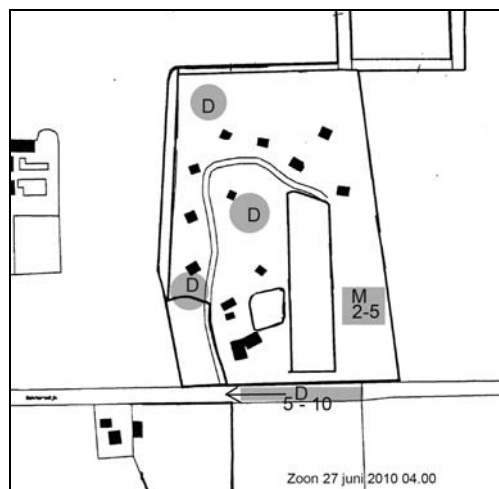
- D Gewone dwergvleermuis
- O Gewone grootoorvleermuis
- M Myotis soort (watervleermuis, baardvleermuis of franjestaart)

● Jagende dieren

■ Zwermende dieren

— vliegroute

2 – 5 aantal dieren

Het belang van de Wakel voor vleermuizen

Het bos is een jachtgebied voor gewone dwergvleermuis, gewone grootoorvleermuis en een myotissoort. De Doktersdijk is voor deze vleermuizen een belangrijke aanvliegroute. De erfjes rond de huisjes spelen een belangrijke rol als voedselgebied.

Er is slechts één vermoedelijke zomerverblijfplaats vastgesteld van enkele myotisvleermuizen in een boom, die niet exact gelokaliseerd is. Waarschijnlijk was dit een groepje mannetjes. Deze soortengroep heeft zijn verblijfplaats meestal in boomholten.

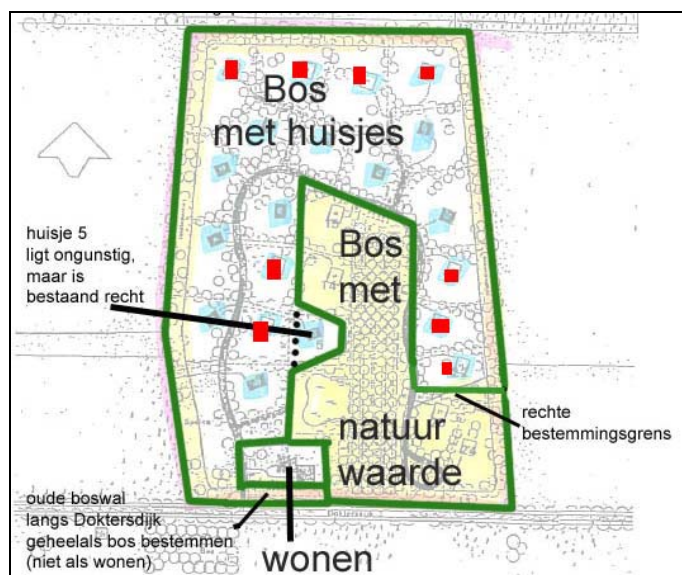
Er zijn geen kraamverblijven vastgesteld.

Er zijn ook geen paarverblijven vastgesteld.

Er worden geen groepswinterverblijven (van onder andere myotisvleermuizen) verwacht, omdat er in de nazomer geen zwermende dieren gevonden zijn.

Voor gewone grootoorvleermuis geldt dat deze elke boomholte en elk bestaand huisje als winterverblijf kunnen kiezen. Voor de gewone dwergvleermuis is elke huisje een mogelijk winterverblijf. Bij beide soorten gaat het daarbij om slechts enkele dieren.

Het plan De Wakel

nieuw huisje

ondergrond: het oorspronkelijke plan

Effecten van het plan de Wakel op vleermuizen

Door het plan gaat mogelijk een kleine zomerverblijfplaats van myotisvleermuizen verloren. Dit geldt voor het geplande huisje rechts onderaan. Door het bouwen van dit huisje gaat deze verblijfplaats in een boom zeer waarschijnlijk verloren of wordt de bosomgeving rond de verblijfplaats ongeschikt.

Er kan van het plan een positieve invloed uitgaan op de geschiktheid als voedselgebied. Dat kan alleen als de omgeving tussen de nieuwe huisjes als bos in stand gehouden kan worden, waarbij alleen de hoogstnoodzakelijke bomen verwijderd worden. Dit wordt zeker gesteld doordat het gehele terrein als bos bestemd wordt, met nevenbestemming huisjes. Daardoor ontstaan veel nieuwe overgangen van erf naar bos, die voor vleermuizen belangrijk zijn.

Afgezien van het huisje in de zuidoosthoek heeft het plan daardoor een neutrale tot positieve invloed op vleermuizen.

Effecten van het plan de Wakel op beschermd gebied (Boswet)

Door het plan gaat 900 m² bos verloren. Dit kan niet in het plangebied gecompenseerd worden. In het plan Witte berken kan een dergelijke oppervlakte nieuw bos echter ruimschoots aangelegd worden.

Conclusie de Wakel

Het plangebied de Wakel valt niet onder een gebiedsbescherming “natuur”, zoals EHS of Natura 2000. Daarom dienen alleen de effecten op beschermde soorten getoetst te worden.

Het terrein is een belangrijk jachtgebied voor diverse soorten vleermuizen, die deels van elders komen. De afwisseling van ouder bos en gevarieerde erfjes draagt daaraan bij. Het toevoegen van huisjes met erfjes kan een kwalitatieve verbetering betekenen, als niet meer bomen dan noodzakelijk voor de bouw, geveld worden.

Om de functionaliteit voor vleermuizen in stand te houden, is het voorgestelde aantal huisjes het maximum. Bij minder huisjes is er meer vrijheid om de omvang van de erfjes te variëren.

Er is een vermoedelijke verblijfplaats van enkele mannetjesdieren (van een myotissoort) gevonden. Een van de geplande huisjes zal deze plaats negatief beïnvloeden.

Bos dat door het plan verloren gaat kan niet in het plan zelf, maar meer dan voldoende in het plan Witte berken gecompenseerd worden.

Ontheffingen de Wakel

Ontheffing Flora- en faunawet voor vleermuizen wordt niet verstrekt, aangezien dit plan geen “groot maatschappelijk belang” betreft.

Daarom dient de functionaliteit van het terrein voor de aanwezige vleermuizen intact te blijven. Om dit te bereiken, zal men het boskarakter in stand moeten houden. Door de bosbestemming is dat mogelijk, maar de afstand tussen de huisjes zal voldoende groot moeten blijven, om werkelijk bos te behouden. De grootte van de kavels (800-1200 m²) en de maximale omvang van de open plekken (100 m²) zijn in het bestemmingsplan vastgelegd. Hierdoor is behoud van het boskarakter zeker gesteld.

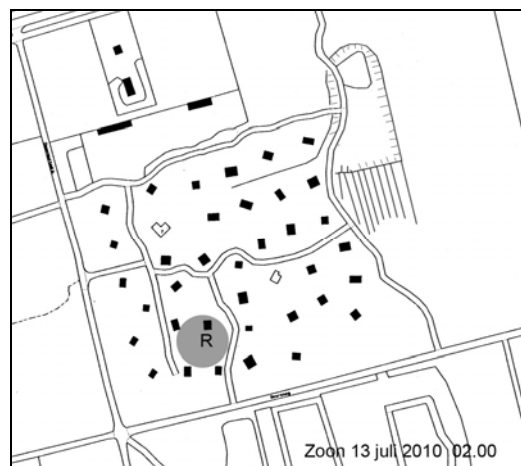
Één huisje (rechtsonder) benadeelt op dit moment zeer waarschijnlijk een vleermuisverblijfplaats. Hier kan de functionaliteit voor vleermuizen niet behouden worden als op dit moment een huisje gebouwd zou worden.

In het bestemmingsplan kan voor dit huisje de bestemming “bos met natuurwaarde” gehanteerd worden, met een wijzigingsbevoegdheid naar “bos met huisjes”, onder de voorwaarde dat deze wijziging van bestemming alleen door kan gaan als op dat moment de flora- en faunawet niet overtreden wordt (op basis van onderzoek).

Witte berken

Aangetroffen beschermde soorten op Witte berken

vleermuizen

Steenmarter

De bouwsels langs de braakliggende recreatieweide in de noordwesthoek van het terrein, waar nieuwe huisjes gepland zijn, zijn geschikt als verblijfplaats voor steenmarter. De bouwsels zijn in zeer slechte staat en niet toegankelijk. Zij werden in 2003 al niet meer gebruikt en zijn verder ingestort.

In de bossen zijn vanaf 2003 vrij veel sporen en keutels van steenmarter gevonden. Het is dus waarschijnlijk dat de bouwvallen door deze soort gebruikt worden.

Bouwvallige schuurtjes,
Tenminste sinds 2003 niet in gebruik;
en ontoegankelijk;
zeer geschikt als verblijfplaats
voor steenmarter.

Het belang van de Witte berken voor beschermde soorten

vleermuizen

Het plangebied is van beperkt belang als jachtgebied voor vleermuizen. De meeste activiteit vindt plaats rond de erfjes bij de huisjes en het heideveldje in het bos. Jagende laatvliegers en gewone dwergvleermuizen hebben mogelijk hun verblijfplaats in bestaande huisjes, maar kunnen ook van elders komen.

De jagende rosse vleermuis komt zeker van buiten het plangebied. Verblijfplaatsen van deze soort in holle bomen zijn nauwelijks te missen.

Er zijn bij bijna elk bezoek Myotisvleermuizen vastgesteld. Het gaat dan om baardvleermuis, watervleermuis of franjestaart.

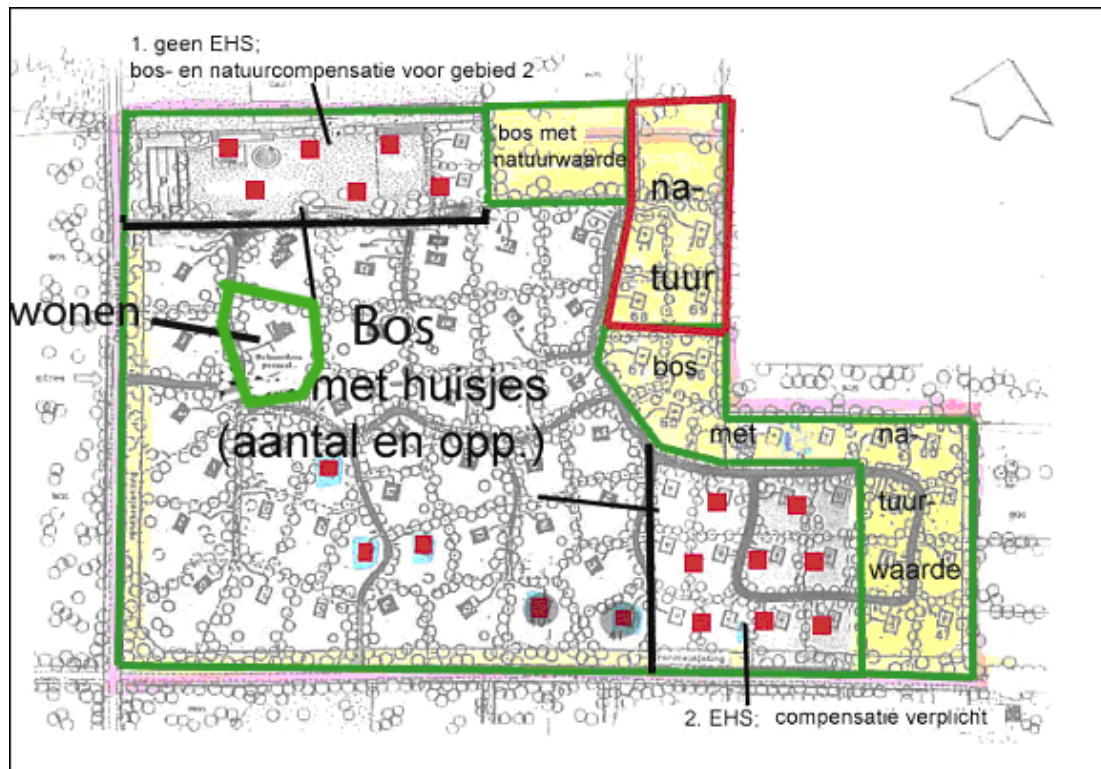
Jagen doen deze myotisvleermuizen langs de bredere bospaden. Deze soort heeft vrijwel zeker een verblijfplaats in een boomholte of in een huisje in de noordoosthoek van het bestaande terrein. Dat blijkt uit tweemaal waarneming van zwermen en éénmaal van een invliegend dier in de ochtend.

In het bosgebied van de ingreep (zuidoosthoek) zijn nooit vleermuizen waargenomen. Dit perceel heeft een zeer dichte structuur.

Steenmarter

Het plangebied is een goed ontwikkeld leefgebied voor de steenmarter. Er is volop jachtgebied, er is veel variatie door de erfjes, en er zijn veel verblijfplaatsen waar ze geen overlast geven.

Het plan Witte berken

Effecten van het plan de Witte berken op beschermde soorten

vleermuizen

Het open gebied in het noorden, waar huisjes gepland zijn is alleen jachtgebied. Door het aanleggen van erfjes met huisjes en beplanting wordt dit jachtgebied beter.

De verblijfplaats van de myotisvleermuizen en haar omgeving, wordt door het plan niet aangetast.

Er zijn geen waarnemingen van vleermuizen in het zuidoostelijke plangebied. Het toevoegen van huisjes met erfjes kan een kwalitatieve verbetering van jachtgebied betekenen, als niet meer bomen dan noodzakelijk voor de bouw, geveld worden. Het plan heeft daardoor een neutrale tot positieve invloed op vleermuizen.

Steenmarter

Door het plan neemt de kwaliteit van het plangebied als jachtgebied toe, maar gaan enkele zeer geschikte verblijfplaatsen verloren. De steenmarter zal dit zeer geschikte gebied blijven gebruiken en bij het verwijderen van de verblijfplaatsen zal deze soort waarschijnlijk nieuwe verblijfplaatsen gaan gebruiken. Dat kan tot overlast in huisjes gaan leiden.

Effect van het plan Witte berken op beschermd gebied (EHS en Boswet).

Het plan tast geen gebied aan met verblijfplaatsen van vleermuizen.
Door het plan zal het plangebied in waarde toenemen als jachtgebied voor vleermuizen, die ook van elders komen, mits het boskarakter in het plan duurzaam behouden blijft.
Het plan heeft daardoor een neutrale tot positieve invloed op de EHS.
Door het plan kan bij 13 huisjes 100 m² bos (1300 m²) verloren gaan. Rond 6 huisjes wordt bos aangeplant. Er is daar ruimte voor maximaal 4000 m² nieuw bos. Binnen het plan kan bos daardoor volledig gecompenseerd worden.
Het effect op de steenmarter heeft vooral betrekking op een natuurwaarde buiten de EHS. De steenmarter is namelijk een cultuurvolger.

Conclusie Witte berken

Er zijn 4 soorten jagende vleermuizen in het plangebied aangetroffen. Een daarvan heeft een groepsverblijf in het gebied, maar dat wordt niet door het plan beïnvloed.
Door de aanleg van erfjes in het bos, zal de waarde van het bosgebied als jachtgebied toenemen, mits het boskarakter in stand blijft.
Door aanleg van huisjes met beplanting op de open weide in het noorden, neemt dat gebied als jachtgebied in kwaliteit toe.
De steenmarter heeft zeer waarschijnlijk leefgebied en verblijfplaatsen in het plangebied. Door het plan gaan enkele zeer goede verblijfplaatsen verloren, maar neemt de kwaliteit als jachtgebied toe. Deze soort zal zich nieuwe verblijfplaatsen verschaffen, mogelijk in huisjes in het plan.

Het plan heeft geen significante invloed op de EHS, mits het boskarakter in stand blijft. De grootte van de kavels (800-1200 m²) en de maximale omvang van de open plekken (100 m²) zijn in het bestemmingsplan vastgelegd. Hierdoor is behoud van het boskarakter zekergesteld.

In het plan kan bos, dat verloren gaat, meer dan voldoende gecompenseerd worden.

Ontheffingen Witte berken

Ontheffing Flora- en faunawet voor vleermuizen wordt niet verstrekt, aangezien dit plan geen "groot maatschappelijk belang" betreft.
Daarom dient de functionaliteit van het terrein voor de aanwezige vleermuizen intact te blijven. Om dit te bereiken, zal men het boskarakter in stand moeten houden. Door de bosbestemming is dat mogelijk, maar de afstand tussen de huisjes zal voldoende groot moeten blijven, om werkelijk bos te behouden. De grootte van de kavels (800-1200 m²) en de maximale omvang van de open plekken (100 m²) zijn in het bestemmingsplan vastgelegd. Hierdoor is behoud van het boskarakter zekergesteld.

Voor de steenmarter dient de initiatiefnemer een gedragscode te onderschrijven, of ontheffing aan te vragen op basis van een eigen ecologisch protocol.

In het ecologisch protocol dient opgenomen te zijn, dat men bij de ingreep de werp- en zoogperiode van de steenmarter (januari – augustus) respecteert.
Door de sloop van de bouwsels, worden mogelijk andere bewoners van de buurt met een steenmarter opgezadeld, wat weer tot overlast kan leiden.
Daarom kunnen vervangende verblijfplaatsen gemaakt worden (houtstapels in het bos).
Op die manier is de instandhouding gegarandeerd.

Bronnen

- Veldhuisen, H. van, J. van der Laken en R. Brink, 2010. Ontwerp Bestemmingsplan Wakel en Witte berken.
- Zoon, C.P.M., 2003. Een natuuronderzoek bij de recreatieterreinen De Witte Berken en de Wakel in de zomer van 2003.
- Zoon, C.P.M., 2009. Herhaling natuuronderzoek Witte Berken en Wakel in Lochem
- Zoon, C.P.M., 2010. Aanvullend natuuronderzoek Recreatieterreinen Wakel en Witte berken in Lochem.
- Gelderland provincie, 2005. Streekplan Gelderland. Schema nee-tenzij toets.